

11 травня
2023

КОНЦЕПТУАЛЬНІ,
МЕТОДОЛОГІЧНІ
ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ
СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ,
ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ
IV МІЖНАРОДНА НАУКОВО-
ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА
ДРАГОМАНОВА | 01601 Україна, м. Київ, вул. Пирогова, 9

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
ННІ «Інститут філософії та освітньої політики»
Кафедра соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики**

IV МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

**«КОНЦЕПТУАЛЬНІ, МЕТОДОЛОГІЧНІ
ТА ПРАКТИЧНІ ПРОБЛЕМИ
СОЦІАЛЬНОЇ ФІЛОСОФІЇ, ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ
ТА ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ»**

11 травня 2023 року

Матеріали доповідей та виступів

Київ
2023

УДК 1: 37 (075.8)

ISBN – 9-789-40368-859-5

Концептуальні, методологічні та практичні проблеми соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики: матеріали доповідей та виступів учасників Міжнародної-науково практичної конференції, м. Київ, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 11 травня 2023 року. – К.: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. – 171 с.

Друкується за авторською редакцією

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

ISBN – 9-789-40368-859-5

© УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023

© Автори, 2023

gov.ua/ulib/item/UKR0000630

14. Штепа П. Українець і москвин. Дві протилежності Дрогобич. Вид-во «Відродження». 2010. 398 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shtepa_Pavlo/Ukrainets_i_Moskvyn_dvi_protylezhnosti

The article analyzes the concept of «rashism» as a modern criminal phenomenon in the history of human civilization. «Rashism», influencing international stability and security, possesses several characteristics that highlight it within the context of the information revolution and global economic relations. The article also examines the mechanisms of «rashism» action, its impact on public consciousness, and potential ways to counteract this phenomenon on the international level.

Keywords: *rashism, international security, information revolution, disinformation, global economy, international law, democracy, strategic resources, international cooperation.*

Бобрицька В. І.,
професор кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор (м. Київ, Україна).

СУЧАСНА ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕСТІ АКТУАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ: ПІДХОДИ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ

У статті обґрунтовано, що сучасна освітня політика України здійснюється з урахуванням новітніх суспільних викликів і пріоритетних завдань законодавчої і виконавчої гілок влади, зокрема щодо поліпшення ефективності освіти в умовах воєнного стану та змінної динаміки поширення пандемії коронавірусної хвороби в країні. Через призму поглядів майбутніх й практикуючих освітян виявлено перелік запитів і очікувань держави, громадянського суспільства до реформ у сфері освіти.

Ключові слова: *освітня політика; реформи в системі освіти.*

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. Сучасна освітня політика України базується на віднайденні ефективних управлінських та організаційно-педагогічних механізмів подолання проблем територіальних відмінностей у якості надання освітніх послуг, модернізації змісту освіти відповідно до безпекової ситуації в країні в умовах воєнного стану та змінної динаміки поширення пандемії

коронавірусної хвороби в країні тощо. Пошуки й відбір означених механізмів є підґрунтям для упровадження результативних підходів до розв'язання завдань освіти з орієнтацією на необхідність прогнозування та врахування загальноосвітніх тенденцій розвитку освіти з одного боку, а з іншого – збереження властивого країні науково-освітнього потенціалу як важливого важеля у розбудові системи національної освіти. З огляду на це, нагальним є дослідження підходів до розв'язання проблем освітньої політики України в контексті актуальних викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчив, що проблема реформування системи освіти в Україні досліджується вітчизняними ученими, зокрема такими як В. Андрущенко [1], В. Кремень & Ільїн [8], колективами науковців [9; 11; 14]. Гарантії та відповідальність держави щодо здійснення освітніх реформ в країні визначено в нових редакціях Законів України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про повну загальну середню освіту» (2020), а також Концепції «Нова українська школа» (2016), «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» (2022) тощо.

Основним методологічним орієнтиром у дослідження підходів до розв'язання проблем освітньої політики України в контексті актуальних викликів є обґрунтована авторкою позиція щодо ціннісних вимірів освітньої політики у контурах сучасних суспільних запитів [2], пріоритетів державної освітньої політики [3], аналізу сучасних освітніх реформ національної системи освіти [4; 5]; критеріїв вивчення системи освіти України як об'єкту моніторингу [6].

Викладення основного матеріалу. Передусім зазначимо, що у теперішній складній ситуації у країні, спричиненої воєнним станом й невизначеністю динаміки перебігу пандемії COVID-19, доцільною є комунікація між законодавчою й виконавчою владою, академічною та освітянською спільнотою з тим, щоб віднайти найбільш ефективні підходи до розв'язання актуальних проблем реформування системи освіти, поліпшення якості надання освітніх послуг. Тож, громадське обговорення, експертне оцінювання, фокус-групові дискусії мають стати невід'ємним етапом реалізації пріоритетів освітньої політики в частині запровадження реформ, змін, інновацій в системі освіти.

У процесі вивчення навчальної дисципліни «Освітня політика та лідерство» студентам, які навчаються на денній та заочній формі навчання на другому (магістерському) рівні вищої освіти, а також слухачам, що здобувають другу вищу освіту (практикуючим учителям) Українського державного університету імені Михайла Драгоманова було запропоновано обговорити ініціативи Міністерства освіти та науки України щодо організації освітнього процесу у закладах загальної середньої та вищої освіти у 2022-2023 н.р.). Із використанням сервісу Google Meet у форматі відео конференції зі студентами й учителями було

проведено навчальні дискусії в рамках програми вивчення навчальної дисципліни «Освітня політика та лідерство» на тему: «Освітній процес 2022-2023 н.р. в Україні в оцінках учасників освітнього процесу».

Експериментальна робота здійснювалася у другому семестрі 2022-2023 н.р. впродовж лютого-квітня місяців. Так, було організовано три фокус-групи. Першу фокус-групу склали студенти денної форми навчання педагогічного факультету спеціальності «Початкова освіта» (22 особи). До другої увійшли студенти заочної форми навчання педагогічного факультету спеціальності «Початкова освіта» (59 осіб). Третю фокус-групу було створено за участі студентів факультету іноземної філології, що здобувають другу вищу освіту за різними спеціальностями (26 осіб).

Узагальнення думок учасників усіх трьох фокус-груп дало змогу через призму бачення майбутніх й практикуючих педагогів сформулювати перелік запитів і очікувань держави, громадянського суспільства й освітян до організації освітнього процесу у закладах загальної середньої та вищої освіти у 2022-2023 н.р. Так, серед ініціатив Міністерства освіти та науки України щодо організації освітнього процесу у закладах загальної середньої та вищої освіти у 2022-2023 н.р. респонденти використали такі:

1) заходи національно-патріотичного виховання (Наказом МОН України від 06.06.2022 №527 затверджено Заходи щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 року);

2) подальше запровадження Концепції Нової української школи, що передбачає формування ціннісного ставлення і судження у школярів щодо людського життя й гідності, вміння вибудовувати толерантні стосунки із учасниками освітнього процесу тощо;

3) реалізація програм підвищення фахового рівня педагогічних працівників, що включає навчальні модулі з питань компетентнісного навчання і створення безпечного і дружнього до дитини освітнього середовища (напр.: курс «Безпечна і дружня до дитини школа», навчальний модуль «Основи формування соціальної і здоров'язбережувальної компетентності учнів», тренінг «Вчимося жити разом», модуль «Методика компетентнісного навчання за інтегрованим курсом «Я досліджую світ», онлайн-курси «Основи здоров'язбережної компетентності», «Освіта на основі життєвих навичок», освітня програма «Базові навички медіатора/медіаторки в закладах освіти. Створення та координація діяльності служби порозуміння з числа учнів та учениць для впровадження медіації за принципом «рівний-рівному/рівна-рівній»);

4) запобігання домашньому насильству (на основі ратифікації Верховною Радою України 20 червня 2022 року Конвенції Ради Європи про запобігання домашньому насильству);

5) заходи на тему «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція», серед яких упровадження гуртків та факультативів для учнів старших класів закладів загальної середньої освіти «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція»; здійснення інформаційних кампаній до 30 липня – Всесвітнього дня протидії торгівлі людьми; 18 жовтня – Європейського дня боротьби з торгівлею людьми; 2 грудня – Міжнародного дня за відміну рабства; 10 грудня – Міжнародного дня захисту прав людини; розвиток співробітництва із громадськими та державними інституціями тощо.

Спільною для всіх учасників дослідження була позиція, згідно якої сучасна освіта України має разом з національною безпекою стати загальнонаціональним пріоритетом, оскільки через освіту здійснюється освітня й соціогуманітарна робота з молодим поколінням, що розбудовуватиме країну як незалежну й суверенну, частину вільної й демократичної європейської спільноти. Окрім того, респонденти вважають, що саме освіта є тією інституцією, на яку покладено завдання формувати особистість, що має цінності й бажання змінювати світ на краще, потребу й здатність розвивати Україну як демократичну країну з потужною економікою, соціально справедливою, конкурентну на світовому рівні. Слід зауважити, що переважна кількість нижче наведених висловлювань учасників фокус-групової дискусії була з коментарем – «за умов мирного часу». Це тому, що кожен учасник дослідження усвідомлює складність теперішньої ситуації й найважливіші пріоритети щодо відстоювання державної незалежності. Тож, на думку респондентів освіта має:

–по-перше,– забезпечити нові можливості для розвитку особистості і підвищення конкурентоспроможності здобувачам освіти, освітянам з огляду на визначений вектор – інтеграцію до Європейського Союзу, адже статус кандидата до вступу до цього транснаціонального об'єднання Україна вже набула у червні 2022 року;

–по-друге, бути реальною гарантією забезпечення високих соціальних стандартів для освітян, їх матеріального добробуту;

–по-третє, забезпечити захист під час освітнього процесу від булінгу як вияву різних форм насильства та експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі та гідності тощо;

–по-четверте, стати інноваційним середовищем, у якому формується й розвивається компетентна й свідомо особистість, з відповідальною громадянською позицією й готовністю її захищати, здатна до критичного мислення і перетворювальної діяльності, суспільно активна й патріотична;

–по-п’яте, відповідати за змістом надання навчальної інформації сучасному рівню розвитку світової науки, формувати вміння і навички вчитися впродовж життя й застосовувати ці знання на практиці;

–по-шосте, допомогти вибудувати індивідуальну освітню траєкторію для тих, хто навчається, що реалізується, зокрема, через створення безпечного освітнього середовища, права вільного вибору видів, форм і темпу здобуття освіти, закладів освіти і запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін за вибором тощо;

–по-сьоме, забезпечити справедливе і об’єктивне оцінювання результатів навчання, «нульову» толерантність до виявів академічної недобросовісності.

Аналіз провідних настроїв майбутніх й практикуючих освітян, їх потреб виявив, що найбільш жаданими й очікуваними від упровадження освітніх реформ є такі:

–повага до педагога, довіра з боку держави й суспільства;

–реальні академічні свободи (право на вибір форми організації навчання, освітніх технологій й методик навчання тощо), педагогічна творчість;

–упровадження цифрових технологій в освіту, матеріально-технічне переоснащення школи відповідно до сучасних інформаційних ресурсів й сервісів;

–гідна оплата праці, належне й прозоре фінансування закладів освіти;

– «менше паперів» (дебюрократизація), зведення до мінімуму формального підходу до документації;

–реальна підтримка державою й суспільством сільської школи й сільського вчителя, рівний доступ до якісної шкільної й позашкільної освіти на селі;

–допомога держави у підготовці/ перепідготовці кадрів до здійснення реформ та змін в освіті, особливо в умовах воєнного часу.

Загалом, учасники дослідження позитивно налаштовані на освітні реформи, схвально відгукнулися на ініціативи Верховної Ради України як законодавчого органу щодо реформування національної системи освіти, належно оцінили законодавчі ініціативи та організаційні нововведення Міністерства освіти і науки України як центрального виконавчого органу на поточний 2022-2023 н.р.

Висновки. У процесі здійснення аналізу ініціатив Міністерства освіти та науки України щодо організації освітнього процесу у закладах загальної середньої та вищої освіти у 2022-2023 н.р. шляхом проведення фокусованих групових інтерв’ю з учасниками освітнього процесу – студентами заочної й денної форм навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти сформульовано низку узагальнень. Так, виявлено думки респондентів щодо запитів і очікувань держави, громадянського

суспільства й освітян до реформ у сфері освіти. Студенти вважають, що освіта має перетворитися на ефективний важіль розбудови країни у поствоєнний час; забезпечити нові можливості для розвитку і підвищення конкурентоспроможності здобувачам освіти, освітянам та закладам освіти; бути реальною гарантією забезпечення високих соціальних стандартів тощо.

З'ясовано провідні настрої освітян, їх потреби і очікування щодо освітніх реформ в Україні, а саме: повага до педагога, довіра з боку держави й суспільства; реальні академічні свободи (право на вибір форми організації навчання, освітніх технологій й методик навчання тощо), педагогічна творчість; цифровізація загальної середньої освіти, матеріально-технічне переоснащення школи відповідно до сучасних інформаційних ресурсів й сервісів; гідна оплата праці, належне й прозоре фінансування закладів освіти; дебіюрократизація, зведення до мінімуму формального підходу до документації; реальна підтримка державою й суспільством сільської школи й сільського вчителя, рівний доступ до якісної шкільної й позашкільної освіти на селі; допомога держави у підготовці/ перепідготовці кадрів до здійснення реформ та змін в освіті, особливо в умовах воєнного часу.

Джерела:

1. Андрущенко, В. П. (2020) Феномен освіти: у 5-ти книгах. Кн. 4. Українська освіта: історія становлення, розвиток, модернізація. Суми: Університетська книга. 560 с.
2. Бобрицька В.І. Аксіологічний дискурс освітньої політики в контексті сучасних суспільних викликів. Освітня політика: філософія, теорія, практика [монографія] / За ред. В. П. Андрущенко; Авт. кол. : В. П. Андрущенко, Б.І. Андрусишин, В.І. Бобрицька, Р.М. Вернидуб та ін. К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. С.143-168..
3. Бобрицька В.І. Державна освітня політика України у сфері освіти осіб з особливими потребами. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2016. № 3-4. С. 53-58.
4. Бобрицька В.І. Освітні реформи України у вимірі педагогічної рефлексії. Ukrainian professional education = Українська професійна освіта : Scientific journal / Poltava V. G. Korolenko Nat. Ped. University. Poltava, 2022. Iss. 12. С. 18-23.
5. Бобрицька В.І. Сучасні освітні реформи в Україні: досягнення й новітні виклики. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія: зб. наук. пр. К. : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2019. Вип. 2 (14), с. 16-22.
6. Бобрицька, В. І.. Система освіти як об'єкт моніторингу. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.

Драгоманова. Серія 17» Теорія і практика навчання і виховання», (27). 2015. С. 19-34.

7. Закон України «Про освіту» № 2145-19 від 05.09.2017. Взято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

8. Кремень В.Г., Ільїн В.В.. Людина у викликах цивілізації: від минулого – до майбутнього. Людина. Освіта. Соціум: монографія. К.: Грамота. 2020. 248 с.

9. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монографія / Нац. акад. пед. наук України; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О. М. Топузов (заст. голови)]; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : КОНВІ ПРІНТ. 2021. 384 с. (До 30-річчя незалежності України).

10. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. Взято з <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

11. Освітня політика: філософія, теорія, практика [монографія] / За ред. В. П. Андрущенко; Авт. кол. : В. П. Андрущенко, Б.І. Андрусишин, В.І. Бобрицька, Р.М. Вернидуб та ін. К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. 484 с.

12. Bobrytska V.I. Modern state policy of Ukraine in the area of higher education: peculiarities of normative and legal regulation. Materials of X International Scientific-Practical Conference «Modern European Science». – Publishing House «Education and Science» 30.06-07.07.2014. P. 60-63.

13. Bobrytska, V.I. Axiological Azimuths of the Global Educational Policy. Proceedings of the National Aviation University. 2016. 67 (3). 89-97. doi: 10.18372/2306-1472.68.10912

14. Bobrytska, V., Luzik, E., Reva, T., Spitsin, Y., & Akmalidina, V. (2020). Involving stakeholders in shaping educational legislation and policy in Ukraine. European Journal of Educational Research. Vol. 9. Iss. 3. P. 1189-1200. (July 2020). <https://doi.org/10.12973/eu-jer.9.3.1189>

The article reveals that current reforms in the education system of Ukraine attempt to address the latest social challenges and fulfil the priority tasks assigned by the legislative and executive branches of government, in particular, regarding improving the effectiveness of education in the settings of martial law and the changing dynamics of the spread of the coronavirus disease pandemic in the country. The research clarified the leading attitudes of educators, their needs and expectations regarding educational reforms in Ukraine.

Keywords: *educational policy; educational reform.*